

Filozofická fakulta
a Fakulta stredoeurópskych štúdií
Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Slovenská jazykovedná spoločnosť
a Slovenská onomastická komisia pri JÚĽŠ SAV

VLASTNÉ MENÁ V INTERDISCIPLINÁRNOM KONTEXTE

21. SLOVENSKÁ ONOMASTICKÁ KONFERENCIA

NITRA 10. – 12. 9. 2019

Zborník referátov

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

NITRA 2022

© Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

© Beata Afeltowicz, Ladislav Angyal, Agnieszka Banach, Tomáš Bánik, Ján Bauko, Mária Beláková, Kristián Benyovszky, Harald Bichlmeier, Petra Čančová, Jaroslav David, Martin Diweg-Pukanec, Žaneta Dvořáková, Stanislava Gálová, Radovan Garabík, Miriam Giger, Veronika Gondeková, Magdalena Graf, Paweł Graf, Zoriana Hilecká, Juraj Hladký, Zbyněk Holub, Imrich Horňanský, Dalia Kiseliūnaitė, Natália Kolenčíková, Karel Komárek, Jaromír Krško, Małgorzata Magda-Czekaj, Anna Makišová, Patrik Mitter, Michał Mordań, Bernadeta Niesporek-Szamburska, Pavol Odaloš, Martin Ološtiak, Slavomír Ondrejovič, Gabriella Petres Csizmadia, Károly Presinszky, Anna Ramšáková, Gabriel Rožai, Leyue Sun, Diana Svobodová, Александр К. Шапошников, Pavel Štěpán, Piotr Tomasik, Tamás Török, Anikó N. Tóth, Iveta Valentová, Jana Wachtarczyková, Małgorzata Wójcik-Dudek, Andrej Závodný

RECENZENTI:

prof. UĽ dr hab. Artur Gałkowski

PhDr. Milan Harvalík, PhD.

EDITORI:

Mgr. Tomáš Bánik, PhD.

doc. PaedDr. Ján Bauko, PhD.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Nitra 2022

ISBN 978-80-558-1727-9

OBSAH / CONTENTS

I. Plenárne prednášky/Plenary Lectures

MARTIN OLOŠTIAK	11
Onomastika a teória lexikálnej motivácie <i>Onomastics and the Theory of Lexical Motivation</i>	
JAROMÍR KRŠKO	39
Florián je už opravený, Tália opäť neštartuje... Alebo o menách automobilov <i>Florian Is Already Fixed, Thalia Don't Start Again... Or About the Car Names</i>	
JURAJ HLADKÝ – IMRICH HORŇANSKÝ	48
O vzájomnom vzťahu šandardizácie geografických názvov rozmanitých kategórií geografických objektov <i>On the Correlation between the Standardization of Geographical Names of Diverse Categories of Geographical Objects</i>	

II. Všeobecná, interdisciplinárna onomastika/ General, Interdisciplinary Onomastics

IVETA VALENTOVÁ	63
K rozdielom medzi slovenskou a medzinárodnou onomastickou terminológiou <i>On the Differences between Slovak and International Onomastic Terminologies</i>	
JANA WACHTARCZYKOVÁ – RADOVAN GARABÍK	78
Vlastné mená vo vektorových priestoroch ako výsledky korpusovej inštrumentalizácie <i>Proper Names in Word Embeddings as a Result of Corpus Instrumentalization</i>	
MARTIN DIWEG-PUKANEC	103
Problém vlastných mien pri vývoji systému strojového prekladu Apertium-Apersky <i>The Problem of Proper Nouns in the Development of the Apertium-Apersky Machine Translation System</i>	
JÁN BAUKO	109
Interdisciplinárny výskum onymickej krajiny <i>Interdisciplinary Research of Onymic Landscape</i>	
LADISLAV ANGYAL	123
Propriálno-semiotický obraz Rimavskej Soboty <i>The Name-semiotic Landscape of Rimaszombat/Rimavská Sobota</i>	

†Александр К. Шапошников	134
Раннесредневековая ономастика Словакии (этнонимия, топонимия, антропонимия IX века) на общеславянском фоне. Семиотический подход. <i>Early Medieval Onymy of Slovakia (Ethnonymy, Toponymy, Anthroponymy of the 9th Century) against the Common Slavic Background. The Semiotic Approach</i>	
ZORIANA HILECKÁ	141
Prepis ukrajinských vlastných mien do slovenčiny: reprodukovanie bez deformácie <i>Rendering Ukrainian Proper Names into Slovak: Reproduction Without Distortion</i>	
ANNA MAKIŠOVÁ	152
Vlastné mená vo vojvodinskom kontexte <i>Proper Names in the Vojvodina Context</i>	
KAREL KOMÁREK	162
Vlastní jména jako editorský problém <i>Proper Names as an Editorial Problem</i>	

III. Antroponomastika/Anthroponomastics

MIRIAM GIGER	169
Niekoľko poznámok k prechyľovaniu ženských priezvisk z komparatívnej perspektívy <i>Some Remarks on the Feminative Derivation of Surnames from a Comparative Perspective</i>	
ŽANETA DVOŘÁKOVÁ	174
Reflexe „židovských“ příjmení <i>Reflection of "Jewish" Surnames</i>	
MÁRIA BELÁKOVÁ	184
Dynamika neúradných antroponým v skúmanej obci v Trnavskom okrese <i>Dynamics of Unofficial Names in a Particular Municipality of the Trnava Region</i>	
MICHAŁ MORDAŃ	191
Nazwiska pochodzenia apelatywnego w Bielsku Podlaskim w II połowie XVIII wieku <i>Surnames Originating from Appellatives in Bielsk Podlaski in the Second Half of the 18th Century</i>	

IV. Toponomastika/Toponomastics

- SLAVOMÍR ONDREJOVIČ 205
Ešte raz k názvu Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska
(Spojené kráľovstvo) vs. Veľká Británia (Británia)
Once Again to the Name of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (the United Kingdom) vs Great Britain (Britain)
- JAROSLAV DAVID – LEYUE SUN 210
Toponymum Čína ve světle kolokační analýzy české publicistiky a cestopisů
The Place Name of China in the Perspective of Collocation Analysis of Czech Opinion Journalism and the Travel Writing
- DALIA KISELIŪNAITĖ 220
Actualization of the Heritage of Extinct Baltic Languages in Contemporary Lithuanian Onomastics
Aktualizácia dedičstva zaniknutých pobaltských jazykov v súčasnej litovskej onymii
- HARALD BICHLMEIER 230
Příspěvky ke slovanským toponymům v Horních Francích (severovýchodní Bavorsko)
On the Slavic Toponyms in Upper Franconia (Oberfranken, North-Eastern Bavaria)
- ZBYNĚK HOLUB 244
K problematice rozšíření některých vybraných anoikoným na Opavsku z pohledu dialektologa (vzhledem k současné systémové klasifikaci)
On the Issue of the Distribution of Some Selected Anoikonyms in the Opava Region from the Perspective of a Dialectologist (Relating to the Current System Classification)
- MAŁGORZATA MAGDA-CZEKAJ 256
Popularność imienia Jan a nazwy miejscowe
Popularity of the Name Jan and Settlement Names
- ANNA RAMŠÁKOVÁ 267
K toponymii v hornokysuckej nárečovej oblasti
On the toponymy in the Upper Kysuce Dialect Area
- GABRIEL ROŽAI 281
Modelová analýza speleoným z oblasti Slovenského krasu
Model Analysis of Speleonyms from the Area of the Slovak Karst National Park
- ANDREJ ZÁVODNÝ 293
Analogie a deformácie v slovenskej onymii
Analogies and Deformations in Slovak Onymy

KÁROLY PRESINSZKY	314
Nárečové a kontaktové javy maďarských ojkóným na Žitnom ostrove <i>Sociolinguistic and Contact Variants of Place Names in Rye Island</i>	
TAMÁS TÖRÖK	327
Funkčno-sémantický výskum hydroným v okrese Dunajská Streda <i>Functional-semantic Analysis of Hydronyms in Žitný ostrov (Great Rye Island)</i>	
V. Chrématonomastika/Chrematonomastics	
PAVOL ODALOŠ	339
Modelovanie, modely a sémantické príznaky vlastných mien spoločenských organizácií <i>Modeling, Models and Semantic Features of Proper Names of Public Organizations</i>	
NATÁLIA KOLENČÍKOVÁ	351
Synchrónne modely a modelovanie názvov slovenských politických strán <i>The Synchronous Models and Modelling of Slovak Political Parties Names</i>	
PAVEL ŠTĚPÁN	361
Toponymum v chrématonymii, reklamě a internetovém diskurzu <i>Toponyms in Chrematonymy, Advertising and Internet Discourse</i>	
AGNIESZKA BANACH	371
Przez żołądek do serca – analiza nazw blogów kulinarnych <i>The Way to One's Heart is through Their Stomach – the Analyze of Culinary Blogs</i>	
PATRIK MITTER	381
K motivaci a statusu názvů zastávek regionální autobusové dopravy <i>On the Motivation and Status of the Names of Regional Bus Stops</i>	
TOMÁŠ BÁNIK	392
Názvy bežeckých podujatí v systéme akcioným <i>Names of Running Events in the Event Naming System</i>	
VERONIKA GONDEKOVÁ	404
Modelová analýza vlastných mien novín, časopisov a knižných vydavateľstiev na Slovensku <i>Model Analysis of Proper Names of Newspapers, Magazines and Book Publishing Companies in Slovakia</i>	
BEATA AFELTOWICZ	412
Charakterystyka tytułów czasopism wydawanych w Szczecinie po 1989 roku <i>Characteristics of the Titles of Magazines Published in Szczecin after 1989</i>	

MAGDALENA GRAF	425
Nazwać design – badawczy rekonesans	
<i>Name of Design – Preliminary Remarks</i>	
DIANA SVOBODOVÁ	436
Cizojazyčné názvy filmů a seriálů v českém a slovenském jazykovém prostředí	
<i>Foreign-language Titles of Films and Series in the Czech and Slovak Language Environment</i>	
PIOTR TOMASIK	443
„No name” czyli o braku nazwy. Rekonesans badawczy	
<i>„No Name” or None Name. Research Reconnaissance</i>	
 VI. Literárna onomastika/Literary Onomastics	
KRISTIÁN BENYOVSZKY	453
Hrať sa na Poirota. Teatralita, pseudonymia a literárna fikcia	
<i>Playing Poirot. Theatricality, Pseudonymity and Literary Fiction</i>	
PETRA ČANČOVÁ – STANISLAVA GÁLOVÁ	460
Antroponymá v preklade románu Charlie a továreň na čokoládu od R. Dahla	
<i>Anthroponyms in the Translation of Charlie and the Chocolate Factory by R. Dahl</i>	
PAWEŁ GRAF	467
Rozgwieżdżanie imienia (postaci literackiej – na przykładzie Kaina i Odyseusza)	
<i>Starring the Name (a Literary Character on the Example of Cain and Odysseus)</i>	
BERNADETA NIESPOREK-SZAMBURSKA	478
Pomiedzy nazwą apelatywną a proprialną. O szczególnym profilu nazw własnych w literaturze dla dzieci	
<i>Between an Appellative and Proper Name. On the Special Profile of Proper Names in Children’s Literature</i>	
GABRIELLA PETRES CSIZMADIA	491
Moc zázračných mien	
<i>The Power of Magical Names</i>	
ANIKÓ N. TÓTH	497
Propria v Newhontskej trilógii Lajosa Grendela	
<i>Proper Names in Lajos Grendel’s New Hont Trilogy</i>	
MAŁGORZATA WÓJCIK-DUDEK	507
Szkolne związki onomastyki i interpretacji Akademii pana Kleksa Jana Brzechwy	
<i>School Relationships of Onomastics and Interpretation of Jan Brzechwa’s Akademia Pana Kleksa</i>	

I. Plenárne prednášky

Plenary Lectures

FLORIÁN JE UŽ OPRAVENÝ, TÁLIA OPÄŤ NEŠTARTUJE... ALEBO O MENÁCH AUTOMOBILOV

JAROMÍR KRŠKO

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici (Slovensko)

V príspevku venujeme pozornosť procesu pomenúvania automobilov ako vecí každodennej potreby, tzv. unikátoným, a dôvodom ich pomenúvania. V teoretickej časti špecifikujeme základné charakteristiky unikátoným a ich zatriedenie v rámci chrématoným. Praktická časť príspevku vychádza z analýzy dotazníkového výskumu, ktorým sme získali 470 mien pre pomenovanie 450 vecí každodennej potreby. V rámci tohto korpusu bolo 190 pomenovaní áut. Výskumom sme zistili, že najčastejším motivantom pri výbere mena pre automobil je meno uvedené v kalendári v deň zakúpenia. Ďalším výrazným motivantom pri autách je farba, vzhľad a uplatňovanie slovných hier.

Kľúčové slová: chrématonymum, prezývka, meno automobilu.

Chrématonymá predstavujú dôležitú a neoddeliteľnú súčasť onymického systému. Po pri výskumoch antroponymie a toponymie sa v ostatnom čase venuje zvýšená pozornosť aj tomuto druhu vlastných mien. Chrématonymá boli v starších onomastických prácach definované ako „vlastné mená ľudského výtvoru, ktorý nie je pevne fixovaný v krajine: a) vlastné mená spoločenského javu (sviatok atď.), b) vlastné meno spoločenskej inštitúcie, c) vlastné meno predmetu a výrobku: aa) jednotlivého (umelecké dielo, zvon, loď atď.), bb) sériového (auto, motocykel, písací stroj, kozmetický prostriedok atď.).“ (Svoboda, 1983, s. 118). Túto kategóriu proprií najnovšie charakterizuje M. Knappová v elektronickom Novom encyklopedickom slovníku češtiny ako „vlastní jméno lidských výtvorů, které jsou zakotveny nikoli v přírodě, ale v ekonomických, politických, kulturních, historických aj. vztazích.“ (Knappová, 2017). Posun definície v novších prácach vidíme predovšetkým vo zvýraznení ukotvenia chrématonyma v kultúrnych a historických vzťahoch, resp. v sociálnych vzťahoch vytváraných človekom.

Obsahovému vymedzeniu a charakteristike chrématonyma venovali pozornosť viacerí jazykovedci, úvahy odznali na viacerých vedeckých konferenciách a stretnutiach doma i v zahraničí. Významný posun zaznamenala česko-slovenská onomastika na 3. celoštátnom seminári Onomastika a škola v roku 1988, z ktorého vzišiel zborník *Chrématonyma z hľadiska teórie a praxe* (1989). M. Majtán (1989) vo svojom príspevku *Klasifikácia chrématonymie* poukázal na obsahovú nejednotnosť termínu chrématonymum v jednotlivých slovanských onomastických školách. Podľa jeho zistení ruská škola reprezentovaná predovšetkým A. Superanskou pokladá za chrématonymá len pomenovania jedinečných predmetov materiálnej kultúry, unikátnych výrobkov – napr. zbrane, drahokamy, rôznych výrobkov a vecí patriacich do skupiny

neživých predmetov (pozri k tomu Majtán, 1989, s. 9). Ale názvy sériových výrobkov (v našom ponímaní *sérionymá*) už ruská onomastická škola nepovažuje za vlastné mená, podobne ako názvy etnických skupín, prípadne obyvateľské mená. Tieto skupiny označuje termínom *nomeny*, medzi ktoré radí aj botanické a zoologické názvy. Iné onomastické školy (česká, slovenská, poľská...) medzi chrématonymá počítajú aj označenia výrobkov vyrábaných v sériách. Tento podtyp chrématonym sa označuje termínom *sérionymum* alebo *pragmatonymum*. M. Majtán *sérionymum* definuje ako „vlastné meno výrobného typu (modelu, ochrannej známky, značky, série výrobkov zo všetkých sfér priemyselnej výroby a vypestovaných plemien, sort, odrôd poľnohospodárskej výroby“ (Majtán, 1989, s. 12). K problematike pragmatonym sa M. Majtán vrátil aj po viac ako dvoch desaťročiach v príspevku *Pragmatonymá sú vlastné mená* (Majtán, 2012), v ktorom navrhol, aby sa pod spoločným názvom pragmatonymum¹ (vlastným menom výrobku) chápali „a) názvy jedinečných výrobkov – unikátonymá; b) názvy v sériách vyrábaných výrobkov, vlastne vlastné mená značiek, sérií, typov a modelov výrobkov – sérionymá.“ (Majtán, 2012, s. 278).

Do skupiny chrématonym patria aj ďalšie špecifické druhy vlastných mien – *porejonymá* (názvy dopravných spojov)², *unikátonymá* (názvy jedinečných výrobkov), *ideonymá* (názvy vedeckých alebo umeleckých diel a ich častí)³, *kampanonymá* (vlastné mená zvonov), *faleronymá* (mená vyznamenaní a odznakov), *dokumentonymá* (vlastné mená diplomatických aktov, zmlúv, zákonov...) a ďalšie (pozri Gałkowski, 2018).

Pri porovnaní rozdielneho chápania obsahu chrématonyma môžeme konštatovať, že mená automobilov, ktoré patria medzi názvy výrobkov každodennej potreby, spĺňajú obsahovú náplň chrématonyma z hľadiska ruskej (resp. východoslovanskej) onomastiky, ale v rámci nášho chápania sú podtypom chrématonym, podľa členenia M. Majtána (2012) sú jedným z podtypov pragmatonym.

Špecifické postavenie mien výrobkov každodennej potreby v rámci proprií môžeme dokumentovať charakteristikou funkcií propria. Medzi primárne funkcie vlastného mena patria predovšetkým nominačná, individualizačná a diferenčná funkcia. Proprium objekt nielen pomenúva, ale zároveň ho individualizuje z celej triedy rovnakých objektov a diferencuje ho v rámci tejto skupiny. K sekundárnym funkciám môžeme priradiť asociačnú, evokačnú a konotatívnu funkciu, ku ktorým M. Knappová (podľa Šrámek, 1999, s. 23) ešte pripája funkciu ideologickú, mýtizujúcu a honorifikačnú. Okrem týchto funkcií sa s propriom spájajú aj funkcie sociálne klasifikujúce, ktoré pomenovaný objekt spájajú s určitým miestom, náboženským, sociálnym, prípadne národnostným aspektom. Deskriptívna, charakterizačná funkcia dominujú pri vlastných menách s „výpovednou“ hodnotou, pretože v týchto menách je ešte zreteľná

¹ O sérionymách v slovenskom mliekarenskom priemysle písala L. Garančová vo svojej dizertačnej práci (2010b), viaceré úvahy formulovala v početných konferenčných príspevkoch a článkoch.

² Problematike pomenovaní železničných rušňov v železničarskom slangu venoval pozornosť napr. M. Ološtiak (2009), podobnej tematike v poľštine, češtine a ruštine sa venoval P. Tomasik (2016).

³ Vlastným menám hudobných diel (muzikonymám) venoval pozornosť P. Žigo (2010), menám obrazov (pina-konymám) sa v slovenskej onomastike najnovšie venoval P. Odaloš (2019).

apelatívna sémantika. Zreteľná sémantika je predovšetkým pri tzv. hovoriacich menách a prezývkach. Neoddeliteľnou súčasťou vlastných mien sú aj funkcie expresívna a emocionálna, druhotne aj estetická a poetická funkcia, ktoré sú spojené s psychologickou stránkou propria, akým je napr. účinok mena v komunikácii. Tieto funkcie sa využívajú predovšetkým v reklame a marketingu. R. Šrámek (1999, s. 24) pripomína aj propriálnu funkciu spojenú s literárnou onomastikou, ktorú v rámci onymických funkcií vyčlenil K. Gutschmidt.

Pri menách vecí každodennej potreby dominujú predovšetkým emocionálna a asociačná funkcia, napriek tomu, že ide o sekundárne propriálne funkcie. Paradoxom je, že primárne funkcie propria v týchto prípadoch zohrávajú minimálnu úlohu – v domácnosti býva spravidla jedna vec každodennej potreby (kávovar, práčka, automobil...), ktorú nemusíme odlíšiť vlastným menom od iných podobných vecí, čiže nominačná, individualizačná a diferenčná funkcia propria nie sú potrebné. Vlastník vecí každodennej potreby však napriek jej jedinečnosti túto vec pomenúva.

Primárnymi zdrojmi pomenovacieho aktu sú citový vzťah k danej veci a jej personifikácia. Pomenovaním (nominačným aktom) výrobku mu človek zároveň udelí výnimočné postavenie v hierarchii ostatných vecí v domácnosti⁴. Tieto úvahy podporujú slová, ktoré pripojili niektorí informátori k motivácii mien automobilov (ale podobné konštatovania sme zaznamenali aj pri menách ostatných vecí každodennej potreby): „v našej rodine má každé auto svoje meno. Čiže, keď medzi sebou rozprávame, tak o nich hovoríme ako o členoch rodiny.“

Personifikácia môže postúpiť do takej miery, že majitelia považujú pomenované veci za členov rodiny. Citový vzťah sa môže prejavovať pri strate alebo predaji pomenovanej veci: „mala som Daewoo a bola to moja Betinka. Keď sme ju predávali, boli aj slzičky“; prípadne informátor priamo vyjadril svoje city: „je to Peugeot a v znaku má leva, preto Levícatko. Máme ho radi.“; „auto Fabia ♥ (pri mene bolo srdiečko – pozn. J. K.). Dôvod mena bol ten, že je to prvé auto... Mám k nemu vzťah a dôverujem mu.“

V názoroch o procese personifikácie vecí, ktorá vytvára nevyhnutné podmienky pre nasledovný propriálny pomenovací akt sa stotožňujeme s tvrdením A. N. Pop (2016), ktorá vo svojej štúdii venovanej menám automobilov v Rumunsku konštatuje: „Giving the car (a familiar inanimate object) a proper name gravitates around the general idea that certain things are unique or at least regarded as such, due to the fact that our possessions are a major contributor to and reflection of our identities, since we regard our possessions as part of ourselves. The meaning of personal objects is learnt in social interaction through a dynamic and interspersive process.“ (Pop, 2016, s. 86).

Personifikáciu automobilu, jeho výnimočné postavenie v rodine a v živote človeka si všíma aj P. Tomasik (2018) odvolávajúci sa na zistenia antropológa Rocha Sulima.

⁴ V minulosti mali v domácnosti výnimočné postavenie niektoré zvieratá – napr. kôň, krava. Ich výnimočnosť spočíva v tom, že boli nenahraditeľné pre dopravu, produkciu mlieka atď. Preto boli pomenované a prístupovalo sa k nim s osobitným rešpektom. V modernej dobe prevzal po koňovi funkciu dopravcu v rodine automobil.

Opisuje starostlivosť o automobily v Poľsku v čase socializmu (ide o veľmi podobnú situáciu aj v ostatných európskych komunistických štátoch) – automobil mal v priemernej rodine výnimočné postavenie, pretože jeho cena bola vysoká a na nový automobil sa čakalo v poradovníkoch aj niekoľko rokov. Preto sa o automobil starali ako o člena rodiny. Oblúbený automobil značky Syrena v Poľsku v 60. a 70. rokoch minulého storočia bol personifikovaný do ženského rodu a starostlivosť o auto charakterizuje P. Tomasik slovami: „była pielęgnowana (mycie, pastowanie, otulanie), dekorowana (firanki, frędzle, puszyste pokrowce na siedzenia, sztuczne kwiaty przy desce rozdzielczej, tylna półka – przypominająca odświeżone ustrojony stół z serwetami, poduszczykami i częściej lalkami niż figurkami zwierząt). Treść i forma tych zwyczajów sytuowała się między zwyczajami związanymi z pielęgnacją dziecka, a dbałością o dom lub ogródek.“ (Tomasik, 2018, s. 236). Podobná situácia v Poľsku bola neskôr pri automobiloch Fiat 126, ktorý dostal meno *Maluch*: „Nierzadko mały fiat na parkingu wyglądał jak po wizycie taniego dekoratora: firanki z frędzlami, zasłonki, pluszowe wyściółki na tylnej półce. Dobrze <<umeblowany>> maluch wymagał nieustannej pielęgnacji, zapobiegliwości. Stawał się domownikiem <<na czterech kołach>>, personifikował się. Ponadto wydawało się, że będzie to samochód na całe życie. To zresztą jeden z podstawowych rysów polskiej mentalności automobilowej. (Tomasik, 2018, s. 236).

Personifikácia sa prejavuje aj používaním hypokoristických podôb mien. Neutrálne, prípadne zápornú hypokoristickú podobu majú napr. služobné automobily, pretože pri nich chýba pozitívny citový vzťah vyplývajúci z vlastníctva – automobil *Barbora*⁵ uviedla informátorka s poznámkou „služobné auto“. Diskutabilné sú mená, ktoré sú negatívne, prípadne vulgárne – *Krava* – takto pomenovala majiteľka svoj Renault 9; *Ropoucha/Žaba* (hoci respondentka uviedla, že motiváciou bola zelená farba automobilu); *Modrá vagina* „lebo je to Renault, naša vagínka krásna“.

Niektoré automobily majú niekoľko variant mena, ktorých rôzne podoby sa používajú v kladnom alebo zápornom citovom rozpoložení (rovnako ako sa používajú hypokoristické podoby antroponým v komunikácii s ľuďmi): „My takto voláme našu škodku *Bolek*, keď nechce štartovať, tak *Boleslav*“; „naše auto voláme *Barborka*, keď hnevá, tak *Barča*“; auto značky Felícia bolo pomenované ako *Fifi* alebo *Fifinka* – „podľa toho, či štartovala“; „naše auto je *Tálinka*, keď neposlúcha, tak obyčajná (zvýraznil J. K.) *Tália*“; „auto *Žofka*, prípadne *Žofinka* keď poslúcha“; „teraz mám auto *Zuzanka*, keď ma našťve *Zuza*“. Jedna z informátoriek napísala, že auto značky Opel má pomenované menami *Astra/Astrička*. „Raz som mu povedala *Sopel* a zlomil natruc nápravu. Tak som zistila, že je ženského rodu a na kvetinkové meno poslúcha“. Hypokoristické rady proprií, ktoré sa funkčne využívajú podľa citového stavu majiteľa auta, vytvárajú onymickú synonymiu (Krško, 2002, s. 142 – 146), ktorá však môže vznikať aj zmenou motivácie propria. Takto pomenovaný automobil má dve a viaceré mená,

⁵ Zo 14 výskytov mena *Barbora* bola takáto podoba len trikrát, jedenásťkrát sme zaznamenali podobu *Barborka*, prípadne *Barča*.

ktoré fungovali v rôznych časových úsekoch – auto bolo na začiatku pomenované ako *Hviezdička* – „lebo bolo úžasne spoľahlivé a krásne“, neskôr, keď v motore začalo písať turbo, majiteľka auto premenovala na *Čajník* a keď sa mu pokazil motor, auto opravili „až v cigánskej dielni“, tak ho premenovala *Pipo Cigán*. Polyonymické rady tak predstavujú „život“ daného automobilu, pretože každý názov je zviazaný s inou časovou etapou. Zmena motivácie mena bola ovplyvnená zásadnou poruchou, dôležitou opravou, prípadne výmenou za nový automobil.

Prvotným výskumom sme zisťovali mená vecí každodennej potreby a korpus sme získali anketovým dopytovaním na sociálnej sieti Facebook – najprv medzi priateľmi, neskôr v skupine Poradca záhradkára, chatára, chalupára a domáceho kutila, niekoľko mien sme doplnili z televíznych relácií, filmov a televíznych seriálov. Celkovo sme získali takmer 470 mien pre označenie 450 vecí každodennej potreby. Najväčšiu časť tvorili mená osobných áut – celkovo 193 mien. Veľkú skupinu tvorili mená domácich spotrebičov, predovšetkým umývačiek, robotických vysávačov, práčok, kávarov a chladničiek. Ľudia často pomenúvajú elektroniku – najmä osobné počítače, notebooky, navigácie, mobily. Dôležitou súčasťou korpusu boli mená kvetín a rastlín, ktoré sme získali predovšetkým od členov skupiny Poradca záhradkára..., čo bolo prirodzené, pretože pestovatelia majú citový vzťah ku kvetom a rastlinám. Zvyšnú časť tvorili mená menších skupín predmetov – bicyklov, nábytku, zbraní, záhradných dekoratívnych predmetov a netradičných vecí – vysokozdvížného vozíka, kvásku, uhlovej brúsky, snehuliaka, vianočného stromčeka, kolobežky, sušiača na bielizeň. Za nezvyčajné považujeme pomenovania krosien, kompostéra alebo detského písoára.

Pri analýze a porovnaní mien skupiny automobilov s ostatnými menami vecí každodennej potreby sme zistili, že v kategórii osobných automobilov dominovalo meno *Barbora*⁶ a jeho varianty *Barborka*, *Barča*. Z výskumu vyplýva, že takto boli pomenované predovšetkým staršie automobily a časť z nich (predovšetkým v deminutívnej forme *Barborka* s výrazným citovým vzťahom k autu) je vo forme spomienok na autá svojich rodičov – „môj oco tak volal starú embéčku“; „tak ju vždy volal náš oco“; „naše prvé auto MB 105. Bola super, nikdy nás nikde nenechala“; „aj my sme volali MB 105 Barborka. Bola taká pekná a naša prvá“. Ani jeden z informátorov nevedel uviesť, čo bolo motiváciou pre toto meno. Keďže väčšinou ide o staršie automobily s charakteristickým zvukom motora, veľmi pravdepodobnou motiváciou bola hlásková zhoda zvukomalebného spojenia *brm-brm* napodobňujúceho zvuk motora a zhodou hlások *b, r* v mene *Barbora*. Motivácia menom ženského rodu (nie napr. Braňo, Bruno a pod.) bola ovplyvnená ženským rodom značky automobilu Škoda. Rovnakú motiváciu má meno *Brmko* – „dvadsaťročný Smart, lebo robí brm-brm“.

Najčastejším motivantom pri výbere mena automobilu je meno uvedené v kalendári v deň zakúpenia výrobku, prípadne najbližšie meno daného rodu⁷. Informátori

⁶ Z celkového počtu 193 mien automobilov sme zistili 14 mien *Barbora*, prípadne varianty tohto mena.

⁷ „Rod“ automobilu určujú jeho majitelia podľa gramatického rodu továrenskej značky – automobily značky Ford, Sea, Mercedes, Fiat atď. majú spravidla mužské deantroponymá; automobily značky Škoda, Mazda, KIA,

tento motív uviedli slovami: „My máme v práci pomenované veci podľa dátumu, kedy sme ich kúpili, keď nie je aktuálne meno v našom kalendári, ideme do medzinárodného“; „podľa kalendára v deň, keď boli kúpené“; „podľa sviátku, kedy je kúpili“; „Kúpili sme ho na Klementa a je to škodovka“; „svokrovci majú takto Maxíka – podľa mena v deň kúpy“; „prvé auto sme volali Cyprián. V ten deň si ho bol prevziať, keď bolo v kalendári toto meno“. Výskumom sme zaznamenali aj motiváciu antroponymom, ktoré je „prototypom“ daného etnika. Takto si majitelia automobilov pripomínajú vzdialenú domovinu: „Tu, na Novom Zélande, si veľa turistov kupuje autá a dávajú im mená pripomínajúce niečo z domova, napr. Nemci nazvú svoje auto Hans.“ Podobnú motiváciu uviedol aj slovenský majiteľ automobilu Citroen C4 s menom *Pierre* – „lebo je to francúzske auto“; automobily značky Moskvič, Lada a Žiguli⁸ vyrábané v bývalom Sovietskom zväze dostali často mená *Sergej*.

Pri porovnávaní mien automobilov sme zistili, že dôležitým motivantom býva vzhľad automobilu pripomínajúci obľúbenú filmovú postavu. Rovnako ako mená áut *Hörbi* – podľa mena auta z filmu *Herbie: Na plný plyn*, *Pikatchu* – jedna z postáv kresleného japonského seriálu *Pokemon* (auto bolo malé a výraznej žltej farby), *Alfréd* – podľa verného sluhu Alfréda z filmu *Batman* (informátor k motivácii uviedol – „slúži dobre“), *Koudy* – podľa komickej postavy zo seriálu *Krok za krokom*, *Hulk* – podľa rovnomennej filmovej postavy, *Flinston* – podľa filmovej postavy z filmu *The Flintstones* (motiváciou bolo, že „Škodovka bola po rokoch už deravá“).

Výrazným motivantom je farba výrobku. Viaceré názvy však nevyjadrujú farbu priamo, ale sekundárne, farbu vzťahujúcu sa k rozprávkovým/filmovým postavám (*Karkulka* – auto červenej farby), čierne auto *Battman* („VW Passat – to kvôli farbe“), ku zvieratám (*Ropucha/Žaba* – auto výraznej zelenej farby), meno *Zlatka* bolo motivované zlatou metalízou, auto pomenované *Violetka* dostalo meno podľa fialovej farby, *Jasmínka* bola motivovaná bielou farbou jazmínu („biele autíčko“), auto nazvané *Sisinka* charakterizovala majiteľka slovami – „Fiat, malý ružový“ – v tomto prípade bol motiváciou názov cukríkov Sisi⁹, resp. Sisinky, ktoré sa v minulosti vyrábali aj v ružovej farbe. Motiváciu mena *Malina* pre auto vysvetlila informátorka slovami „v techničáku měl napsáno barva vozu: malinová“. Farebná pestrosť motivovala názov *Andulka* – „naše prvé autíčko sme volali Andulka, lebo bolo také farebné“.

Tvorivosť majiteľov pri pomenúvaní niektorých automobilov sa prejavila rôznymi slovnými hrami, prípadne sa motívom stali nechcené deformované podoby pôvodných značiek a názvov. Najčastejšie vznikali mená zo značky výrobku, ktorého názov korešpondoval s domácimi alebo cudzími antroponymami – auto *Feličita* (Felícia), auto *Perla* (Citroen „lebo sa volá Perla Nera“), *Suzi*, *Zuzička*, *Zuza* (Suzuki – podľa podobnosti

Lada atď. majú ženské deantroponymá.

⁸ Automobily Lada sa na domácom trhu predávali pod značkou *Žiguli* (podľa mesta a pohoria ležiaceho oproti výrobnému závodu v Toljatti). Na export sa vyvážajú automobily pod značkou *Lada*.

⁹ Motiváciou tejto značky bola prezývka manželky rakúskeho cisára Františka Jozefa I. – Alžbety Bavorskej prezývanej Sissi, ktorá mala veľmi rada cukríky – <https://cestovanie.pravda.sk/mesta/clanok/4511-fialkove-cukriky-milovala-cisarovna-sisi-ta-ista-cukraren-ich-stale-ponuka/>

hlások *suzu* – *zuzu*), *Ignác* (Suzuki Ignis), *Justínka* (Subaru Justy), *Karolínka* (Toyota Corolla), *Palčko/Paluško* (Fiat Palio), *Natálka* (Renault Thalia), *Cecilka* (Citroen C3 – opakovaním hlásky *c*), *Sárinka* (Citroen Xsara – „syn keď bol malý, tak namiesto Xsárinka povedal Sárinka a ostalo nám to“), *Yarmilka* (Toyota Yaris – podľa korešpondencie začiatočných hlások *yar* s hláskami mena *Jarmila*). Odlišnú motiváciu, hoci išlo o rovnakú značku auta (Toyota Yaris), sme zaznamenali pri mene *Jarka* – „v zime to auto padalo na snehu do každého jarku“. Zaujímavú motiváciu mena auta *Viola* uviedla respondentka slovami – „lebo som jej chcela kúpiť osobnú ŠPZ-tku a so značkou okresu by RA-VIOLA bola doslova na zjedenie“. Zaznamenali sme aj niekoľko mien, ktoré už však nemali oporu v antroponymách, ale vznikli stotožnením, podobnosťou názvu s apelatívom – auto *Astra/Astrička* (Opel Astra), *Fóbia* (Fábia), *Citrónik*, *Citronella*, *Citruška*, *Citrón* (Citroen)¹⁰, prípadne išlo len o slovnú hračku – *Dastrík* (Dacia Duster), *Fofo* (Ford), auto *Pegi* (Peugeot), *Audičko* (meno vzniklo skrížením značky Audi a prípony z deminutívnej podoby autíčko). Zaujímavý model, ktorý sa uplatnil pri nominácii dvoch áut, uviedla jedna respondentka – *Táž* („lebo to bolo Sportage, niektorí vyslovovali SporTÁŽ a tak vzniklo meno Táž“). Tento model neskôr použili aj pri druhom mene *Rák* („lebo je to bavorák“).

Ďalším motivantom pri pomenúvaní automobilov je jeho veľkosť – meno *Hulk* má motiváciu nielen podľa rovnomennej filmovej postavy, ale aj podľa svojej sily a veľkosti. Respondent pri tomto mene uviedol: „pretože je veľký, silný a zelený“. Naopak, malé auto (Peugeot 107) bolo pomenované *Kinderko* – podľa malého čokoládového vajíčka s malou hračkou.

Pomenúvanie automobilov je spojené s citovým postojom k nemu a jeho následnou personifikáciou. Tieto faktory ovplyvňujú aj uplatňovanie funkcií propria, pretože primárne funkcie propria (nominačná, individualizačná a diferenčná) nie sú potrebné, pri názvoch vecí bežnej potreby, a teda aj automobilov, dominujú predovšetkým emocionálna a asociačná funkcia. Personifikácia automobilov sa prejavuje aj používaním hypokoristických podôb mien, rovnako ako pri pomenúvaní živých bytostí. Pomenovaný automobil môže mať niekoľko variant mena, ktorých rôzne podoby sa používajú v kladnom alebo zápornom citovom rozpolžení.

Na základe analýzy korpusu získaných mien vecí bežnej potreby sme zistili, že najčastejšie bývajú pomenované automobily a domáce spotrebiče. Najčastejším motivantom pri výbere mena vecí (bez ohľadu na druh výrobku) je meno uvedené v kalendári v deň zakúpenia výrobku. Ďalším výrazným motivantom dominujúcim pri automobiloch je jeho farba a uplatňovanie slovných hier.

V slovenskej onomastike sa výskumu unikátoným doteraz nevenovala veľká pozornosť. Otvára sa tu možnosť porovnať nominačné procesy v oblasti, ktorá bola doteraz na okraji záujmu s výsledkami ostatných výskumov a vyplniť tak biele miesto na mape slovenskej onomastiky.

¹⁰ Porovnaj tiež Tomasik (2018, s. 239).

Literatúra:

- GAŁKOWSKI, Artur: Definicja i zakres chrematonimii. In: *Folia onomastica Croatica*, roč. 27, 2018, s. 1 – 14. DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/mwo1vcz00y>.
- GARANČOVSKÁ, Lenka: Chrématonymá mliekarenského priemyslu na Slovensku. In: *Lexika slovenskej onymie. Zborník materiálov zo 17. slovenskej onomastickej konferencie*. Trnava 12.–14. 9. 2007. Eds. J. Hladký a I. Valentová. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV – Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity – Veda, vydavateľstvo SAV 2010a, s. 427 – 436.
- GARANČOVSKÁ, Lenka: Analýza pragmatoným mliekarenského priemyslu na Slovensku [Dizertačná práca.] Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, 2010b. 253 s.
- GARANČOVSKÁ, Lenka: Status pragmatoným – chaos alebo systém? In: *Jednotlivé a všeobecné v onomastike*. 18. slovenská onomastická konferencia. Prešov 12.–14. septembra 2011. Ed. M. Ološtiak. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove 2012, s. 280 – 289. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Olostiak3/index.html>
- KNAPPOVÁ, Miloslava: Chrématonymum. In: Karlík, Petr - Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (eds.): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [cit. 2019-08-29]. Dostupné na: <https://www.czechency.org/slovník/CHRÉMATONYMUM>.
- KRŠKO, Jaromír: Mikroštruktúrne vzťahy v onymii. In: *Slovenská reč*, 2002, roč. 67, č. 3, s. 142 – 152.
- KRŠKO, Jaromír: (Chrémat)onymické modely v synchronno-diachrónnych súvislostiach. In: *Chrematoninia jako fenomen współczesności*. Eds. M. Biolik – J. Duma. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie 2011, s. 269 – 274.
- KRŠKO, Jaromír: Všeobecnolingvistické aspekty onymie. (Z problematiky onymického komunikačného registra). 1. vyd. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, Filozofická fakulta 2016. 146 s.
- KRŠKO, Jaromír: Roger uvarí kávu, Matilda a Klotilda upracú byt... alebo o menách vecí každodennej potreby. In: *Aspekty literárnovedné a jazykovedné IV. Zborník Katedry slovenského jazyka a literatúry FF KU v Ružomberku*. Eds. D. Baláková – V. Kováčová. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo KU v Ružomberku. s. 196 – 207.
- MAJTÁN, Milan: Klasifikácia chrématonymie. In: *Chrématonyma z hľadiska teórie a praxe. Sborník z 3. celostátného seminára „Onomastika a škola”*. Eds. R. Šrámek – L. Kuba. Brno: Onomastická komise ČSAV 1989, s. 7 – 13.
- MAJTÁN, Milan: Pragmatonymá sú vlastné mená. In: *Jednotlivé a všeobecné v onomastike*. 18. slovenská onomastická konferencia. Prešov 12.–14. septembra 2011. Ed. M. Ološtiak. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove 2012, s. 274 – 279. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Olostiak3/index.html>
- ODALOŠ, Pavol: Košická moderna a jej kontext. Vlastné mená obrazov (pinakonýmá). In: *Aspekty literárnovedné a jazykovedné IV. Zborník Katedry slovenského jazyka a literatúry FF KU v Ružomberku*. Eds. D. Baláková – V. Kováčová. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo KU v Ružomberku. s. 208 – 220.
- OLOŠTIAK, Martin: O prezývkach železničných rušňov. In: *Varia*. 18. Zborník plných príspevkov z 18. kolokvia mladých jazykovedcov. Prešov – Kokošovce-Sigord 3. – 5. decembra 2008. Eds. M. Ološtiak – M. Ivanová – L. Gianitsová-Ološtiaková. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2009, s. 498 – 517. Dostupné na: http://www.pulib.sk/elpub2/ff/Olostiak1/pdf_doc/54.pdf.
- OLOŠTIAK, Martin: *Aspekty teórie lexikálnej motivácie*. 1. vyd. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2011. 339 s.
- PILLER, Ingrid: *American Automobile Names, Dissertation zur Erlangung des Grades eines Doktors der Philosophie an der Fakultät Sprach- und Literaturwissenschaften der Technischen Universität*

- Dresden. [cit. 2019-08-30]. Dostupné na: http://www.languageonthemove.com/wp-content/uploads/2011/02/piller_1995_american-automobile-names.pdf
- POP, Andreea-Nora : Romanian car nicknames. In: Acta onomastica, 2016, roč. LVII, s. 86 – 99.
- SVOBODA, Jan a kol. 1983. Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite 1983. 412 s.
- ŠRÁMEK, Rudolf: Chrématonymický objekt. In: Chrématonyma z hlediska teorie a praxe. Sborník z 3. celostátního semináře „Onomastika a škola”. Eds. R. Šrámek – L. Kuba. Brno: Onomastická komise ČSAV 1989, s. 13 – 20.
- ŠRÁMEK, Rudolf: Úvod do obecné onomastiky. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita 1999. 191 s.
- TOMASIK, Piotr: Nazewnictwo kolejowe. Na materiale języka polskiego, rosyjskiego i czeskiego. 1. vyd. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego 2016. 218 s.
- TOMASIK, Piotr: Zdychu i Stiopa – koledzy z parkingu. O inkorporacyjnej funkcji imion samochodów. In: Acta onomastica, 2018, roč. LIX, s. 235 – 243.
- VALENTOVÁ, Iveta: Chrématonymá – niekoľko poznámok k problémom definície, klasifikácie a vzťahom medzi apelatívom a propriom. In: Chrematonimia jako fenomen współczesności. Eds. M. Biolik – J. Duma. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie 2011, s. 493 – 501.
- ŽIGO, Pavol: Budú v onomastike aj muzikonymá? (O jednej-dvoch Plavovláskach). In: Slovenská reč, 2010, roč. 75, č. 4 – 5, s. 270 – 277.

Internetové zdroje:

- <http://birdz.sk/forum/meno-auta/29054-tema.html/> [cit. 2019-08-30].
- <https://cestovanie.pravda.sk/mesta/clanok/4511-fialkove-cukriky-milovala-cisarovna-sisi-ta-ista-cukraren-ich-stale-ponuka/> [cit. 2019-09-07].

Summary

Florian Is Already Fixed, Thalia Don't Start Again... Or About the Car Names

In the paper, we focus on the process and reasons of naming cars as objects of everyday use, the names of unique products. In the theoretical part, we specify the basic characteristics of the names of unique products and their classification within the chrematonyms. The practical part of the paper is based on the analysis of questionnaire research in which we acquired 470 names of 450 objects of everyday use. Within the corpus, there were 190 car names. Research has shown that the most common motivator when choosing a name for a car was the name in the calendar on the day of its purchase. Another significant motivator for cars is the colour, appearance, and the use of wordplays.

Key words: chrematonym, nickname, car name

VLASTNÉ MENÁ V INTERDISCIPLINÁRNOM KONTEXTE
21. SLOVENSKÁ ONOMASTICKÁ KONFERENCIA

Nitra 10. – 12. 9. 2019

Zborník referátov

EDITORI:

Mgr. Tomáš Bánik, PhD.

doc. PaedDr. Ján Bauko, PhD.

Návrh obálky: PaedDr. Peter Horváth

Technická redakcia:

PaedDr. Peter Horváth

Mgr. Tomáš Bánik, PhD.

doc. PaedDr. Ján Bauko, PhD.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Nitra 2022

ISBN 978-80-558-1727-9